

nieuwe mogelijkheden. De geëmancipeerde mens kwam in het middelpunt te staan. 'O sterveling, gevoel uw waarde...'. Het juk van een vreemde autoriteit, 't zij van overheid, kerk, dogma of Bijbel moest en kòn worden afgeworpen. Ontvoogding was het parool. De wetenschappen schreden voorwaarts; de wereld werd ruimer. Verdraagzaamheid werd een groot goed; men meende het recht te hebben het oud-overgeleverde te relativieren. Reizigers, die verre gewesten hadden bezocht, gaven bij thuiskomst hoog op van hun ervaringen met edele heidenen en inboorlingen, die, hoewel gespeend van contacten met het christendom, nochtans een opvallend nobel leven leidden, - een voorbeeld voor de huisbakken dusgeheten christenen in het vaderland. Anderen voorzagen de boekenmarkt van een soort science-fiction verhalen over zulke eerbiedwaardige primitieven, of wierpen hun blik achterwaarts naar Socrates of Belisarius, - heidenen weliswaar, maar uiterst navolgenswaardig. De gestalte van de 'goede heiden' werd bepaald populair en maande tot brede tolerantie. Kort gezegd: de nieuwe gedachten begunstigen bepaald niet een bloeiend kerkelijk leven. Klachten over verslapping van de kerkelijke animo klinken in de 18de eeuw steeds luider.

In navolging van een initiatief, in 1751 door oud-burgemeester Walter Senserff genomen, hebben later enige Rotterdammers zich verenigd in een genootschap ter verdediging 'van den christelijken evangelischen godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche bestrijders'. In juni 1792 vertrouwden zij aan Scharp toe een zestal redevoeringen van die apologetische strekking te houden, - waarvoor hij f 800 zou ontvangen⁷). Dat moest wel een kolfje naar zijn hand zijn. Hij had het al zo lang zijn plicht als ambtsdrager geacht de afkerigen op de rechte weg te voeren en de verdoolden tot de goede schaapstal terug te brengen. Hij doorzocht de mijnschachten van kerk- en dogmenhistorie naar materiaal om projectielen te smeden ter verdediging van de aloude waarheid. Hij dook ook in de literatuur van de nieuwlichters om hun denkfouten op te sporen, om bressen in de vestingwal der tegenstanders te benutten. Begunstigd door een steeds gewillig opnemingsvermogen en een sterk geheugen raapte hij bijeen wat zijn polemieken kracht kon bijzetten. Hij haalde ook breder uit en allerlei vormen van bijgeloof, geestenzienerij, magnetisme, mesmerisme, witte en zwarte magie nam hij vanaf zijn hoge kansel op de korrel⁸). Dat hem zijn vaak weinig zachtzinnige polemieken niet in dank werd afgenomen,